

Utrikesdeklarationen 2004

Regeringens deklaration vid den utrikespolitiska debatten i riksdagen, onsdagen den 11 februari 2004.

Det talade ordet gäller

Herr/Fru Talman,

"Säkerhet i dagens värld måste skapas globalt och gemensamt, och innebära frihet och trygghet för alla. Säkerhet förutsätter mänskliga rättigheter, folkrätt och demokrati"

Med dessa formuleringar i riksdagen för ett år sedan lyfte Anna Lindh fram de värderingar som är ledstjärnor för hela vår utrikes- och säkerhetspolitik.

Alla människors lika värde och rättigheter är grunden. Solidariteten och samarbetet är i sin tur förutsättningar för vår egen säkerhet.

Detta är också Förenta nationernas tanke och detta är den Europeiska unionens tanke.

Men värderingar förverkligas inte i tal och i tankar. Värderingar får sin betydelse när de omsätts i handling.

Just nu är Sverige aktivt på en rad områden för att öka säkerheten i vårt närområde, i Europa och globalt. Vi agerar för att förebygga väpnade konflikter, stoppa pågående krig och hindra deras följdverkningar. Vi agerar i stater som fallit sönder av inbördeskrig eller etniska rensningar. Vi agerar mot terrorister, människohandlare och organiserad brottslighet. Vi agerar där naturkatastrofer rasat. Vi agerar för att minska fattigdomen. Vi agerar som medlemmar av EU och FN, och tillsammans med andra organisationer och länder liksom med det civila samhället. Vi agerar konkret för fred och säkerhet.

I Liberia – där barnsoldater, pojkar och flickor från 8 års ålder dödat och dödats, stympat och stympats – förbereds nu för det svenska skyttekompani om 230 personer som skall ingå i den 15 000 personer starka FN-styrkan. Den skall trygga fredsprocessen som Sverige, genom kabinetssekreterare Hans Dahlgrens EU-uppdrag, medverkar till. Sverige stöder även avväpning av stridande och utbildning av domare och åklagare i Liberia.

I Kongo – där över tre miljoner människor dödats i vad som kallats Afrikas eget världskrig – finns svensk trupp på plats. I somras kunde en EU-insats med svenska och franska specialstyrkor på FN:s begäran snabbt kväva en uppflammande etnisk rensning. Det är ett exempel på hur vi är beredda att stoppa grova kränkningar av mänskliga rättigheter – även med militära medel. Vi samarbetar med afrikanska stater och organisationer som tar ett allt större ansvar för Afrikas utveckling och för kontinentens kriser.

I Afghanistan – där talibanerna och al-Qaida ökar sina attacker - förbereder vi en insats tillsammans med de nordiska länderna och andra truppbidragare för att stärka säkerheten på landsbygden, bekämpa narkotikahandel och terrorism och underlätta återuppbyggnaden. Sverige deltar redan i säkerhetsstyrkan i Kabul, som leds av Nato. Vi ansvarar för utbildning av afghanska advokater i mänskliga rättigheter. Svenska Afghanistankommittén svarar för 500 skolor och hälsovård för kvinnor och barn.

På Balkan kunde EU under svenskt ordförandeskap förhindra ett fullskaligt krig i Makedonien. Nu leder Sverige den brigad i Natostyrkan Kfor i Kosovo där vi själva deltar

med 520 personer. Svenska poliser deltar i EU:s båda polissioner i Bosnien och i Makedonien. Regeringen verkar för att EU:s roll i Kosovo stärks.

Sverige vill bidra till att åter få igång fredsprocessen i den kanske farligaste regionala konflikten: Mellanöstern. I dagsläget förmår inte parterna själva att nå en fredsuppgörelse eller att uppfylla färdplanen. De behöver internationell hjälp. Den svenska regeringens budskap är klart: Bosättningarna på ockuperad mark är illegala och bosättningspolitiken måste därför upphöra. Det så kallade säkerhetsstängslet på ockuperat område strider mot folkrätten. Fortsatt våld ger inga fördelar, inte åt någondera sidan. Det behövs en omedelbar vapenvila, det behövs en internationell närvaro för att den skall bli hållbar, och - kanske viktigast av allt - det måste finnas ett hopp om en politisk lösning, en livskraftig palestinsk stat sida vid sida med Israel. Ockupationen måste få ett slut. Regeringen fördömer alla våldshandlingar mot oskyldiga civila, vare sig de är palestinier eller israeler. De palestinska självmordsbombningarna kan aldrig ursäktas. De måste upphöra för att israeler och palestinier skall kunna leva i fred och harmoni. Ett exempel på regeringens engagemang för fred var mötet för två veckor sedan med företrädarna för Genèveinitiativet.

Sverige agerar för att hoten från massförstörelsevapen skall minska. Femton år efter det kalla krigets slut, finns det ännu tiotusentals kärnvapen och fler fingrar på avtryckarna än någonsin. Ett lovande tecken är den begynnande avspänningen mellan Indien och Pakistan som minskar hotet om en kärnvapenkonflikt, och banar väg för regional ekonomisk utveckling.

Sverige trycker på för att Nordkorea skall skrota sitt kärnvapenprogram, och uppmuntrar de tecken som finns på att landet vill öppna sig mot omvärlden. Vi bidrar till att ge Nordkorea insikter om mänskliga rättigheter och marknadsekonomi, och vi är beredda att göra mer. Ett närmare samarbete med Nordkorea kräver dock att landet uppfyller sina internationella åtaganden.

Vi verkar för att kärnvapenstaterna äntligen skall uppfylla sina nedrustningsåtaganden. EU:s politik mot massförstörelsevapen, som Sverige tog initiativ till, skall nu genomföras. Exportkontrollen skall förstärkas, och inspektionerna utvecklas. Ett annat svenskt initiativ är den internationella kommissionen om massförstörelsevapen. Den leds av Hans Blix, som nu ett år efter det att han fick avbryta sitt FN-uppdrag i Irak har fått motta välförtjänt uppskattning.

Värderingarna om mänskliga rättigheter och folkrätt borde vara självklara. Men i praktiken är övergreppen många, som UD:s årliga sammanställning visar.

Genom att publicera den på nätet bidrar vi till den öppenhet som är förövarnas värsta fiende. Statssuveräniteten kan inte längre vara ett legitimt skydd bakom vilken massiva brott mot de mänskliga rättigheterna tillåts fortgå.

Den internationella terrorismen utgör ett växande hot mot allas vår säkerhet och grundläggande fri- och rättigheter. Vi får ständigt rapporter om nya ohyggliga terrordåd. Sverige deltar aktivt i det internationella samarbete som är en förutsättning för att bekämpa terrorismen. Respekt för de mänskliga rättigheterna och för folkrätten är avgörande för att den kampen skall bli framgångsrik.

Sverige kräver att den svenske medborgare som sitter frihetsberövad på Guantanamo basen skall frigges eftersom någon rättsligt hållbar grund för interneringen inte har kunnat visas av Förenta staterna. Det är uppenbart att den svenska och den amerikanska regeringen i det här fallet har olika syn på vad folkrätten tillåter. Detta gäller tyvärr även synen på den Internationella brottmålsdomstolen. Exemplet Slobodan Milosevic visar betydelsen av att de mest ansvariga också kan ställas inför rätta. Fler av hans gelikar bör föras till Haag. Därför har den Internationella brottmålsdomstolen

inrättats.

Att den svenska och amerikanska regeringen för närvarande har olika uppfattning i vissa frågor får inte överskugga det faktum att ett aktivt engagemang från Förenta staterna är en förutsättning för att alla de utmaningar som världssamfundet står inför skall kunna mötas. Dessa utmaningar kan inget land hantera på egen hand. Förenta staterna behöver världen och världen behöver Förenta staterna. Förhållandet till Förenta staterna, den så kallade transatlantiska länken, är centralt för Europas säkerhet och utveckling. Även om vi ibland har olika åsikter är väsentliga grundvärderingar om demokrati och mänskliga rättigheter gemensamma.

Ett annat viktigt spørsmål är hur vi skall hantera att respekten för de mänskliga rättigheterna utvecklas långsamt i länder som Kina. Frågan är om det räcker med att den starka ekonomiska utvecklingen lyfter en stor del av befolkningen ur fattigdom, och ökar kontakterna med omvärlden. Regeringens uppfattning är klar: Vi skall inte vika i vår kritik av de brott mot de mänskliga rättigheterna som förekommer i Kina. Inte minst därför behöver vi dialog och samarbete inom områden där vi faktiskt kan påverka detta stora land, som inom rättsutveckling och miljö.

Det är en mänsklig rättighet att söka asyl. Vi vill skapa en asylpolitik där de som söker skydd undan förföljelse möts av rättssäkerhet och förutsägbarhet, och där de som behöver kan få en fristad. Den politiken skall genomsyra vårt internationella arbete, inte minst i EU. Genom att stärka de mänskliga rättigheterna runt om i världen kan vi motverka att människor drivs på flykt.

Våra värderingar kräver en sammanhållen politik.

En solidarisk utvecklingspolitik måste ta hänsyn till helheten. Grunden har lagts för en samstämmig svensk politik, som vi skall driva också i EU och i FN, genom att vi har satt ett nytt övergripande mål för alla politikområden: En rättvis och hållbar global utveckling. Rättighetsperspektivet och de fattigas perspektiv gör fattiga människor inte enbart till passiva mottagare av insatser utan till individer med kraft och vilja att skapa utveckling. Förtryck och diskriminering av kvinnor är ett grundläggande hinder för utveckling.

En öppen och rättvis världshandel är en viktig motor för tillväxt, sysselsättning och utveckling över hela världen. Ekonomiskt samarbete bidrar till ökade mellanstatliga kontaktnät och internationell samsyn. U-länderna måste kunna sälja sina varor och tjänster. I-ländernas barriärer mot import av jordbruksvaror, tyg och kläder måste rivas. Det är oacceptabelt att Bangladesh export till Förenta staterna skall belastas med lika mycket tull som Frankrikes, trots att man bara säljer en tiondel av vad fransmännen gör.

För många u-länder är exportinkomsterna från dessa varor avgörande. Men de kan inte konkurrera och få igång en ekonomisk utveckling när i-länderna sätter upp tullmurar och subventionerar sitt eget jordbruk med belopp som överstiger två tredjedelar av hela Afrikas bruttonationalprodukt. Den rika världen måste radikalt minska stödet till den egna jordbrukssektorn. EU har nu tagit ett första steg för att förändra sin jordbrukspolitik. Sverige kommer att driva på för fortsatta reformer. U-länderna måste också underlätta handeln sinsemellan om fattiga länder skall kunna integreras i världsekonomin. Vårt utvecklingssamarbete är centralt för att öka u-ländernas förmåga att delta i den internationella handeln.

Global tillväxt och utveckling i fattiga länder kräver att det nuvarande handelssystemet vidareutvecklas och reformeras. Sverige verkar därför för att förhandlingarna inom världshandelsorganisationen

WTO skall återupptas så snart som möjligt. Vi försöker återskapa förtroendet genom samarbete med Brasilien, Indien, Sydafrika och andra länder i Afrika, och genom bilaterala och regionala samarbeten. OECD skall på svenskt initiativ undersöka hur i-

länderna kan öppna handeln inom hittills skyddade sektorer.

Med globaliseringen följer kraven på ökat ansvar. Genom initiativet Globalt Ansvar stimulerar regeringen svenska företag att leva upp till och främja grundläggande principer om mänskliga rättigheter, miljö, arbetsvillkor och korruptionsbekämpning.

Herr/Fru Talman,

Utvecklingssamarbetet spelar en central roll i Sveriges kontakter med omvärlden. Under mandatperioden skall beslut fattas så att biståndet höjs till en procent av BNI.

Inom utvecklingssamarbetet prioriteras fyra områden:

Konfliktförebyggande – eftersom det är omöjligt att få till stånd en hållbar utveckling i ett land som befinner sig i krig.

Kampen mot narkotika - eftersom narkotikan både är ett hinder för utveckling på ett globalt plan och ett allvarligt samhällsproblem i Sverige.

Hiv/aids – eftersom denna farsot fortsätter att växa snabbt, nu också i Asien och i Östeuropa. De hårdast drabbade länderna i södra Afrika riskerar kollaps inom en eller flera samhällssektorer. Sverige satsar på alla led från vaccinforskning och prevention till behandling och vård. Regeringen har tillsatt en särskild hiv/aids-ambassadör för detta ändamål.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter – eftersom många unga kvinnor smittas och dör, och därför att vi upplever ett bakslag i det internationella arbetet med dessa frågor. Homosexuella förtrycks i många länder. Frågor kring sexualitet och samlevnad, sexuellt likaberättigande, mödrahälsovård, tillgång till preventivmedel, säkra och lagliga aborter och kvinnors ställning får inte tystas ner. Sverige och EU måste fortsätta att driva på för ett mer progressivt och effektivt internationellt arbete.

Herr/Fru Talman,

För att kunna förverkliga vår utrikespolitik behövs en förvaltning av internationell toppklass. Utrikesförvaltningen genomför nu ett omfattande moderniserings- och förnyelsearbete. En ny ambassad öppnas i Bratislava i maj 2004. En ny ambassad planeras också att öppnas på Cypern. Vår förhoppning är att de återupptagna förhandlingarna om FN-planen skall leda till att ett enat Cypern kan inträda i unionen den 1 maj. Det skulle innebära att en fyrtio år gammal konflikt fann sin lösning, med stöd av FN och inom den Europeiska unionens ram.

Förberedelser pågår vidare för att bemanna ambassaden i Bagdad. En särskild satsning görs på utlandsorganisationen för att främja export och investeringar som ger tillväxt och sysselsättning i Sverige, och för att förstärka EU-arbetet. Utrikesförvaltningen skall vara ett effektivt redskap för hela regeringen.

Herr/Fru Talman,

Vårt medlemskap i Europeiska unionen är centralt för att omsätta våra värderingar i konkret handling.

Den 1 maj vänds ett nytt blad i Europas historia. Tio nya medlemsländer träder in i EU. Kontinentens historia av krig och konflikt i nazismens, fascismens, kommunismens, nationalismens och kolonialismens namn lämnas allt längre bakom oss. Vi samarbetar nu fredligt för att lösa våra egna problem och konflikter. Och vi vill tillsammans bidra till en bättre värld, baserat på värden om frihet, mänskliga rättigheter och demokrati. Knappast

något annat land har som Sverige drivit på utvidgningen. Nu skall vi utnyttja de möjligheter som det utvidgade EU erbjuder genom en aktiv politik och genom alliansbyggande, inte minst med de nya medlemsländerna och de nordiska och de baltiska länderna.

Med EU-utvidgningen utvidgas den inre marknaden till totalt nästan en halv miljard människor och 20 miljoner företag. Därmed ökar möjligheterna till handel, investeringar och allt rikare mellanfolkliga kontakter, inte minst i vårt omedelbara grannskap. De övergångsregler som kan bli nödvändiga för arbetskraftens fria rörlighet skall vara i kraft så kort tid som möjligt.

Utvidgningen stärker Östersjöregionen och förutsättningarna för det nordisk-baltiska samarbetet. Samrådet i EU-frågor ökar. Idag undertecknar de nordiska och de baltiska länderna en överenskommelse som innebär att Estland, Lettland och Litauen blir fullvärdiga medlemmar i Nordiska Investeringsbanken.

Samma villkor som gällde för de nya medlemsländerna skall även gälla för Turkiet, Kroatien och andra länder som söker medlemskap i unionen. Länderna på Balkan går nu in i en process som liknar den som de nya medlemsländerna gått igenom. Det svenska biståndet inriktas på att stödja detta EU-närmande, vilket också är den bästa vägen att långsiktigt bekämpa fattigdomen. Vi kommer att noga granska om villkoren om demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer uppfylls. I vår vision för det framtida Europa finns det plats för flera religioner, kulturer och traditioner på samma sätt som i Sverige. I dessa avseenden har Europa för oss inga gränser.

Förslagen i regeringskonferensen om ett nytt fördrag gör EU effektivare och lättare att förstå. EU:s och medlemsstaternas roller förtydligas. Det finns en bred enighet i de flesta av konferensens frågor, och det är angeläget att slutföra detta viktiga steg mot en union som kan främja fred och utveckling inom och utom Europa.

Unionens gemensamma resurser är begränsade och måste användas effektivt. Hårda prioriteringar måste göras. De nuvarande medlemsländer som kunnat höja sin ekonomiska nivå med hjälp av EU:s finansiella stöd måste nu vara beredda att dela med sig till de nya medlemsländerna.

EU:s bidrag till global säkerhet måste stärkas. Vi måste möta de hot som identifierats i EU:s säkerhetsstrategi: terrorism, spridning av massförstörelsevapen, miljökatastrofer, organiserad brottslighet, regionala konflikter, inbördeskrig och sönderfallande stater. Regeringen vill utnyttja den gemenskap och det samarbete som växt fram inom EU också för att hantera grundorsaker till dessa hot, som brott mot mänskliga rättigheter, bristande demokrati och rättssäkerhet, orättvisor och fattigdom.

Sverige är militärt alliansfritt. Det är en politik som har tjänat, och tjänar, oss väl. Samtidigt vill vi engagera oss aktivt för ett stärkande av den europeiska säkerhets- och försvarspolitik. I detta ligger ingen motsättning.

Vi vet att många liv hade kunnat sparas på västra Balkan om EU bättre hade kunnat samordna sin utrikespolitik under 1990-talet. Vi hade kunnat göra mer för det belägrade Sarajevo där prickskyttar dagligen dödade oskyldiga civila. Vi hade kunnat göra mer i Srebrenica, i Rwanda och i Kongo. Det är en plågsam insikt. Men den är nödvändig för att vi skall kunna förhindra liknande händelser i framtiden.

EU har särskilt goda förutsättningar att förebygga konflikter, eftersom vi här har betydande politiska, ekonomiska, diplomatiska, militära och civila instrument. Vi vill stärka EU:s förmåga att tidigt upptäcka möjliga kriser och förhindra dem. FN:s generalsekreterare har nyligen här i Stockholm lagt förslag om hur FN kan stärkas för att bättre kunna förebygga folkmord. Att föra vidare slutsatserna från Stockholm

International Forum blir en viktig uppgift, både i EU och i FN.

Relationerna med EU:s grannar måste utvecklas. Samarbetet med Ryssland har en särskild betydelse. Regeringen vill se Ryssland närmare integrerat i det europeiska samarbetet och hoppas att ett ryskt WTO-medlemskap snart kan bli verklighet. Ett genuint partnerskap, som är EU:s och Sveriges ambition, måste dock bygga på gemensamma värderingar. Mänskliga rättigheter och grundläggande friheter måste respekteras. Konflikten i Tjetjenien måste hanteras med politiska medel.

En allt viktigare uppgift blir att förstärka kontakterna med Ukraina, Vitryssland och Moldavien men också med länderna i södra Kaukasus. Dessa länder har sin framtid i samarbetet i Europa. Regeringen vill fördjupa samarbetet med dessa länder för att främja respekt för mänskliga rättigheter, demokrati, ekonomisk utveckling och frihandel. Ett inslag i detta är säkerhetsfrämjande insatser, som att förhindra spridning av massförstörelsevapen, bekämpa olyckor och katastrofer och utbilda försvarsmakter i demokrati och mänskliga rättigheter. Vi skall nära samarbeta med OSSE och Europarådet. OSSE:s styrka ligger just i det handfasta arbetet i fält. Europarådet har en central normbildande roll men bevakar också att länderna uppfyller sina åtaganden med Europadomstolen som den yttersta garanten. Samarbetet med Nato inom ramen för Partnerskap för fred stärker säkerheten och samarbetet i regionen.

Länderna runt Medelhavet och i den större Mellanösternregionen blir allt viktigare för EU och för Sverige. Ökad respekt för mänskliga rättigheter, demokratisering och sociala och ekonomiska framsteg gynnar utvecklingen och säkerheten både för dessa länder och för EU. Regionen uppmärksammas därför särskilt i EU:s säkerhetsstrategi. Ett allt närmare samarbete genom Barcelonaprocessen och skapandet av ett frihandelsområde runt Medelhavet till år 2010 stärker relationerna mellan regionen och EU. Våra institut i Alexandria och Istanbul har en viktig roll för att stimulera dialog mellan kulturer och civilisationer.

Det rättsliga samarbetet måste stärkas. Internationell terrorism, organiserad brottslighet och människohandlare opererar i högsta grad gränsöverskridande och måste därför bekämpas med samarbete över gränserna. För att sätta stopp för den vidriga handeln med kvinnor och barn från fattigare länder till rikare länder, också till Sverige, måste vi utnyttja alla forum: FN, EU, OSSE med sin nya breda handlingsplan och sin särskilda representant, Europarådet som utarbetar en europeisk konvention mot människohandel, det nordisk-baltiska samarbetet och Barentsrådet, liksom samarbetet med Förenta staterna.

Herr/Fru Talman,

Våra värderingar om fred och säkerhet, global utveckling och fattigdomsbekämpning, demokratins och rättsstatens idéer, de mänskliga rättigheterna och folkrätten har sin tydligaste grund i Förenta nationerna.

Vår säkerhet kan inte byggas isolerat från omvärlden, eller enbart inom Europa. Vi är beroende av en effektiv multilateralism för vår gemensamma säkerhet. Ett starkt FN betyder att den globala säkerheten stärks.

När Förenta staterna och dess koalitionsmedlemmar beslöt att inleda krig mot Irak ställdes FN:s säkerhetsråd åt sidan. Nu växer insikten att FN behövs för att föra utvecklingen i Irak framåt. Trots att säkerhetsläget förblir kritiskt, som bland annat bombdådet i Erbil mot kurdiska organisationer visar, och trots att civila irakier och koalitions soldater dödas dagligen, återvänder nu FN för att undersöka förutsättningarna för direkta val i Irak. För att Irak skall bli ett fritt, demokratiskt och livskraftigt samhälle måste suveräniteten återupprättas. FN har en given central roll i denna process. Sverige bidrar med 345 miljoner kronor de kommande två åren till utvecklingen i Irak, bland

annat genom utbildning av poliser och jurister.

Några tydliga slutsatser kan nu dras efter kriget i Irak:

- Ansträngningarna att utveckla och reformera FN måste drivas ännu hårdare. Säkerhetsrådet måste utvidgas för att öka dess legitimitet och bättre återspegla dagens globala situation.
- Generalsekreteraren har tillsatt en arbetsgrupp som före årets slut skall rekommendera hur FN-systemet mer effektivt skall kunna möta aktuella hot mot fred och säkerhet. Sverige skall driva på dessa reformprocesser.
- EU måste utveckla sin FN-politik och sitt samarbete med FN.
- Vi måste stärka de multilaterala instrumenten för att hindra spridning av massförstörelsevapen. När Libyen deklarerat att man skall skrota sina program för massförstörelsevapen och när Iran undertecknat IAEA:s tilläggsprotokoll blir det IAEA:s inspektörer som skall svara för verifikation.
- FN måste bli bättre på att förebygga väpnade konflikter. Säkerhetsrådet antog förra året en banbrytande resolution om att förebygga väpnade konflikter. Sverige var drivande i den processen och fortsätter nu ett aktivt arbete för att FN och EU skall öka sin handlingskraft på området. För detta krävs ett långsiktigt åtagande. Det är Sverige berett att göra. I enlighet med säkerhetsrådets resolution 1325 måste kvinnors roll i det konfliktförebyggande arbetet stärkas.
- FN:s roll i global krishantering måste stärkas. Viktiga insatser görs just nu i Kongo och Liberia, där Sverige och EU spelar centrala roller i komplexa, multifunktionella FN-insatser för fred.

Herr/Fru Talman,

På alla dessa sätt deltar Sverige praktiskt i bygget av gemensam fred och säkerhet. Vi gör det med den militära alliansfriheten och FN-medlemskapet som grund.

Vi bygger våra insatser på gemensamma värderingar om alla människors lika värde och rättigheter, och med utnyttjande av vår breda erfarenhet av olika fredsuppdrag.

Vi söker stärka vår förmåga nationellt, inom EU, mellan EU och FN och i samarbete med andra organisationer.

Så driver vi arbetet för global fred och utveckling vidare.

Frihet och trygghet för alla var ledorden i den sista utrikesdeklaration som Anna Lindh på regeringens vägnar redovisade för riksdagen. De orden är och förblir vår vision.

När alla människor, var de än bor, lever i fred och frihet, när alla, inte bara de som fötts i den rika världen, har rätt till utveckling och trygghet, när alla får möjlighet att leva ett gott liv, då är världen en bättre och säkrare plats också för oss.

Det är värderingar som även framgent skall prägla svensk utrikespolitik.